

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG**TLHATLHOBO YA MAKGAOLAKGANG****SETSWANA PUO YA BOBEDI
SEEMOGODIMO
(Pampiri ya Ntlha)****OCTOBER / NOVEMBER 2005
OKTOBER / NOVEMBER 2005****NAKO: Diura tse 2****MADUO: 80**

DITAALO:

- Pampiri e, e arogantswe ka dikarolo tse tharo, A, B le C.
 - Araba dipotso tsotlhe.
 - Tlhaloganyana potso pele o e araba.
 - Rulaganya tiro ya gago sentle.
-

**KAROLO YA A
TEKATLHALOGANYO****POTSO 1**

Buisa temana e e latelang mme morago o arabe dipotso tse di e latelang:

Mofuta wa kankere e e neng e mo tshwere ke wa go goga motsoko, mme nkgonne o ne a gaisa terene ka go ntshamosi. O ne a goga mongwe wa metsoko e e bogale thatathata e e bonwangka sewelo, mme a dira se kgabetsa-kgabetsa. O ne gape a nwa sepirti sa kheini. Sona o se tlogedisitswe ke kalafi ya gagwe ya khemotherapy. Fa mme Nkosazana Zuma, yo e neng e le tona ya pholo a bua ka ga kotsi ya go goga, borrametsoko ba ikutlwatsa le go ipelaetsa ka go diisa bokete ba madi go ka phutlhamisa melao e e diretsweng go thibela disekerete tse di nang le kankere e.

Batho ba bua ka ga kgolosego ya puo ya kgwebo, ya moruo o o tla fetsang ka ona batho ba le bantsi ba dule mo ditirong tsa bona, ba bua ka motshameko o o tlhokang motshegetsisi. Ka bokhutshwane, ba batla tetla ya go gwetha ka mokgwa mongwe le mongwe ba ntse ba setse morago seritibatsi se se setlhogo se, se se gamololang pelo se, e bile se isa motho kwa moleteng motlhaela thupa, moselatedi e leng lesib la masilo.

Nna ke bone nkgonne a swaba jaaka dimela tse di tshumilweng ke phefo ya mariga, ke mmone a simolola ka go ganwa ke dijo tse di thata mme a dumelwa fela ke tse di elelang go fitlhelela ka nako e a neng a sa kgone go metsa sepesepe. Ke mmone a gara le go amogela le fa e le kalafi ya mothale ope go fitlhela ka motsi o a neng a sa kgone go itshokela bothoko bo bo konyang pelo mo a bileng a raya ngaka a re ga a sa thole a kgathalela gore go diragalang ka ena, mme se segolo ke fa ba ka tlosa setlhabi se se mo tshwereng mo go ena.

Ba lekile tota le go koafatsa mothapo o o romelang melaetsa kwa bobokong, le fa se se ne se sa thuse sepe. Setlhabi se ne sa gola mo mmeleng wa gagwe ka nako tsotlhe fa mmele ona o ntse o monega, o nna mosesane jaaka letlhokwa, le go ineela go ka ema gongwe go ka bua. O ne a ithobalela, a ngwegela setlhabi se aneng a phela ka sona. O ne a tlogela mosadi le bana ba batlhanu.

A go na le mokgwa mongwe o ka ona letsholo la ga mme Zuma le mokgatlho wa kankere di ka kgonang go tswela pele fa mekgatlho e e maatla jaaka kgaso e e ikaegileng mo letsenong go tswa kwa dikomporeng tsa motsoko di ngodiega go tsena mo kganetsanong e?

Fa dintlo tsa bophasalatsi di thusa baemakgatlhanong ba letsholo la mohumagadi Zuma ka go batla letseno go tswa mo baphasalatsing ba motsoko, a ba bona ba tshwanelwa ke go golela mo tikologong e e tlotlomsang mmolai o wa seretebatsile gona ba ka nna le tshepo jang?

[Tetlokhopi: Sunday Independent 4 Mopitlwe 1999.
Mokwalakholomo: Black Eye, Mathata Tsedu]

- 1.1 Ke mofuta ofe wa kankere o o neng o tshwere mmuiwa? (2)
- 1.2 Mmuiwa o ne a gaisa eng ka go ntsha mosi? (1)
- 1.3 Neela dilo di le PEDI tse di gakaditseng bolwetse jo. (4)
- 1.4 Ka nako ya dingwaga tsa 1999 tona ya lefapha la katlatlelo-loago le pholo e ne e le mang? (2)
- 1.5 Ke mokgwa ofe o borrametsoko ba o dirisitseng go phutlhamisa kgweeletso ya tona ya pholo? (2)
- 1.6 Neela matshwao a le mararo a a lemogilweng mo go mmuiwa mabapi le bolwetsi jwa gagwe? (6)
- 1.7 Ke tiro efe e e setlhogo e e bakwang ke seritibatsi se? (2)
- 1.8 Dingaka di dirile eng go fokotsa bothoko ba setlhabi? (2)
- 1.9 Fa go twe mmele wa gagwe o ne wa monega go tewa eng? (2)
- 1.10 O ne a tlogela bomang kwa morago fa a sena go ithobalela? (2)
- 1.11 Dintlo tsa bophasalatsi di ka thusa mohumagadi Zuma jang? (2)
- 1.12 Tlhalosa dipolelo tse di latelang go ya ka temana:
 - 1.12.1 Go gwetlha (2)
 - 1.12.2 Go phutlhamisa (2)
 - 1.12.3 Go ithobalela (2)
 - 1.12.4 Go ngwega (2)

MADUO A KAROLO YA A: [35]

KAROLO YA B
TSHOSOBANYO

POTSO 2

- 2.1 Buisa temana e e latelang mme morago o e sosobanye ka dintlha di le LESOME. Tlhokomela gore bokao bo se fetoge.

Sekgai o ne a felelets a kgang ya mafoko a ga Lebanang ka go re, "Mmuso wa rona le one o letlelela dilo tse di sa siamang mme o gane tse di tlhokafalang. Kana rona ga re re basadi ba se ka ba tlhabologa, ra re ba itlotle ba bo ba lotle segabona, ngwaoya Setswana. Ra re a re itshole sentle re ipelafatse ka segarona mo lefatsheng la rona. Re tshwane le tšhaba tse dingwe. Dilo tse di tshwanang le go goga le go nwa dino tse di tagisang ga basadi mo mebileng kgotsa kgakala le malapa a bonaga se tšwaelo mo setsong sa rona. Re go bona bošweng jaana mo malatsing a segompiano a tlhabologo le pudulogo."

Ka nako e Kedibonye o ne a setse a feditse go dira dijonyana, mme a di tlisa a di baya fa pele ga ditsala tsa gagwe go ja. Ka go nna jalo puisano ka kgang ya moaparo wa segompiano ya ema, ga jwa dijo.

Kedibonye, mme bogolo thata tsala ya gagwe Sekgai ba sa itumelela tsela e basadi ba aparang ka yona malatsi ano. E rile dijo di fediswa, ditsala tsa gagwe tsa sadisa sentle mme tsa boela kwa morago ka jaanong letsatsi le ne le setse le kotlometse mme di tshaba dinokwane tsa mebala ya toropo fa go le bosigo. Ba ne ba dira mo go neng go sa tlwaelesega mo malatsing a maloba gore e re ba fetsa go ja fela ba bo ba tswa ba re ba a tsamaya e ka re ba ne ba letile tsona dijo fela. Go ne go na le mo go tweng ke go fodisa matshego, mo go neng go dirwa gantsi ke baeng morago ga dijo mo lapeng le ba le etetseng.

Kedibonye ena a sala a tlhatswa dijana mme a tloga a nna fa fatshe, a tsaya dikwalonyana tsa gagwe a simolola go ithuta. O ne a leka go oketsa thuto ya gagwe ka go ithuta a le esi a bala bosigo mme motshegare a ya tširong. Tiro e e bokete ya go ithuta jalo, e le wena o tlhalosetsang dilo tse o sa di itseng, go se yo o go bontshang, a go tlhalosetsang a itse se a se go tlhalosetsang ka kitso e a e neetsweng go gongwe ke mongwe yo o e tlhalefetseng. O ne a dira jalo a ba a felela a fentse lokwalo lwa bosupa mme tuelonyana ya gagwe e nnye ya oketsega.

(Ikeng tlhoko: N.K.G. Moncho)

MADUO A KAROLO YA B: [10]

KAROLO YA C
THUTAPUO

POTSO 3

Temana ke eo, e buise mme morago o arabe dipotso tse di latelang.

E rile a thanya tlhogo ya mo raya ya re tsela e go emetse. Mosadimogolo fa a tsoga a thuthafatsa metsi. Ya re a kokota a tlhoka karabo. Fa a bula a fitlhela naga e le tshetlha. Fa a bona thoto ya gagwe a ithoma a tla boa. A mo alolela bolao. A se ka a bonala. A tsamaya, a fitlha fa batho ba ba emetseng bese gona. O ne a setse a iponatsa sentle gonne fa ba bua le ena, o ne a ba tlhokomologa kgotsa a ba araba fela. Moriri o montsho, o montle, wa gagwe o setse o tthatlhametse jaaka sentlhaga sa nonyane e go tweng tlhantlhagane. Motho yo o neng a itse go ithokomela, ga a sa tlhola a dira jalo o fetogile selo fela.

(Mosele: Shimane J.J Lebethe)

3.1 Neela **bontsi** jwa leina le le latelang:

3.1.1 Sentlhaga (1)

3.2 Naya **maina a dikapuo** tse di latelang:

3.2.1 Tlhogo ya mo raya ya re tsela e go emetse. (1)

3.2.2 Moriri o tthatlharetse jaaka sentlhaga sa nonyane. (1)

3.3 Itlhomele dipolelo tse di tlabosang ka **matlhaodi** a a latelang:

3.3.1 O montsho (2)

3.3.2 O montle (2)

3.4 Kwalolola dipolelo tse di latelang mme o dirise **maemedi** boemong jwa maina a a thaletsweng:

3.4.1 Mosadimogolo fa a tsoga a thuthafatsa metsi. (2)

3.4.2 Fa a bona thoto ya gagwe a ithoma a tla boa. (2)

3.5 Dirisa **matlhalosi** a a latelang mo dipolelong tse di tlabosang:

3.5.1 Sentle (2)

3.5.2 Tseleng (2)

- 3.6 Itlhomele dipolelo mme o dirise **makopanyi** a a latelang:
- 3.6.1 Gonne (2)
 - 3.6.2 Kgotsa (2)
- 3.7 Dirisa **maitiri** a a latelang mo dipolelong tse di tlhabosang:
- 3.7.1 Itlhome (2)
 - 3.7.2 Itlhokomela (2)
- 3.8 Kwalolola dipolelo tse di latelang mme o dirise **mabotsi** boemong jwa mafoko a a thaletsweng:
- 3.8.1 Fa a bula a fitlhela naga e le tshetlha. (2)
 - 3.8.2 Mosadimogolo fa a tsoga a thuthafatsa metsi. (2)
- 3.9 Neela **tihaloso ya maele** a a latelang:
- 3.9.1 Go tlhoka karabo. (2)
 - 3.9.2 Go fitlhela naga e tshetlha. (2)
- 3.10 Neela **makaelagongwe** a mafoko a a latelang:
- 3.10.1 Thanya (1)
 - 3.10.2 Thoto (1)
- 3.11 Kwala **malatodi** a mafoko a a latelang:
- 3.11.1 Karabo (1)
 - 3.11.2 Bula (1)

MADUO A KAROLO YA C: [35]

PALOGOTLHE: 80